

1. Bu konu neden önemli?

- **Ana Tez:** Belirli bir insan grubu içerisinde, ortak çıkarın—kolektif eylemle geliştirilebilecek bir çıkar—mevcudiyeti, bu çıkarın geliştirilmesine yönelik gönüllü kolektif eyleme yol açmaz. Özellikle, ortak çıkarların geliştirilmesinde—her bir kişiyi daha iyi bir duruma getirmekte—başarısız olmak bireysel temelde tanımlanan rasyonel faaliyetle ve sağlam bilgiyle tam anlamıyla tutarlılık arz eder.
- **Mikro-temel Tezi:** Ekonomik faaliyet üzerine düşünmek açısından alâkalı olduğu kabul edilen bireysel rasyonel eylemler (ve bunlarla bağlantılı olarak teşvikler); daha genel olarak, ekonomiyle sosyoloji (siyaset sosyolojisi de dahil olmak üzere) arasındaki ayrım, bireysel eylemin doğası ya da “mantığı”yla ilgili bir fark olmayıp, inceleme alanı kapsamında bir farklılıktır (çalışılan olgunun farklılığı). Daha özelden, toplumdaki ve siyasetteki kolektif eylemlerin (ve kolektif eylemde başarısızlıkların) büyük bir bölümü amaçların rasyonel bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmasına (fayda maksimizasyona) bağlı olarak anlaşılabilir—burada, eylemin sonucunda ortaya çıkacak maliyet ve faydanın değerlendirilmesi üzerine temellendirilen eylem verili alınır—ve *norm-güdümlü* (doğru/yanlış ya da uygun olan/uygun olmayan davranış standartlarına bağlı olarak açıklanan) ya da belirli bir grup aidiyeti üzerinden gerçekleştirilen eylemi gerektirmez. Her iki durumda da, kişi, ne yapacağına, sadece davranışının sonuçlarına bağlı olarak değil, bizâtihi eylemle ilgili değerlendirmelere—örneğin eylemin doğruluğuna—bağlı olarak karar verir.
- **Siyaset Sosyolojisi Tezi:** Kolektif eylemle ilgili sorunlar, kolektif iyiyle, o iyinin temininin getireceği maliyetleri karşılamaya hazır olacak ölçüde ilgili olan hegemonlar¹ (ve diğer büyük fâiller), iyinin teminine katkılarını belirleyebilen daha küçük gruplar tarafından ve özel bir iyiye ulaşmak ya da özel bir kötüyü engellemek amacıyla kolektif bir iyinin teminine katkıda bulunmaya iten seçici (pozitif ve negatif) faydaların varlığı sayesinde çözülür.
- **Siyasal Tez:** Belirli bir çoğulcu ve grup politikası resmine karşı olarak: Temel hakların korunduğu ve kaynakların makul bir şekilde dağıtıldığı hakça koşullar altında bile—mükemmelleştirilmiş bir siyasal piyasada bile—altta yatan destek katmanlarının yansımadağı bir grup örgütlenmesinin ve iktidar yapılanmasının olduğu oldukça çarpık bir siyasal evrenle karşı karşıya kalabiliriz. Siyasal sonuçlar ise bu çarpık grup temelli pazarlık sistemini pek alâ yansıtırlar.

¹ Hegemon: İktidarını baskı, zor ve ikna gibi farklı mekanizmalarla gerçekleştiren egemen güç (ç.n.)

2. **Ana Tez:** Kolektif eylem vasıtasıyla geliştirilebilecek bir ortak çıkarın mevcudiyeti tam anlamıyla rasyonel ve bilgi sahibi failer arasında bile kolektif eyleme yol açmayabilir.
- Aktörlerin nispi kazançlarla ilgilendikleri durumlar bu tezin doğrulandığı örneklerden biridir: (i) Nispi kazançlara yönelik ilginin işbirliği içeren bir faaliyetin faydalarının eşitsiz dağılımının güvenlikle ilgili tehditlere yol açabileceği endişesini yansıttığı uluslararası düzeyde muhtemelen doğru bir tez. (ii) Nispi konumlara gıptayla yaklaştığımızda ve buna bağlı endişeler taşıdığımızda da doğrudur. Ancak, her iki durumun da konumuzla alâkası yok. Zira, her iki durumda da, potansiyel olarak işbirliğine girecek olanlar, hangi koşul altında olursa olsun, ortak bir eylemde buldukları takdirde daha iyi bir duruma gelmeyeceklerdir: Belirli bir kazanç tabii ki olacaktır. Fakat, fâiller, her ne olursa olsun, bu kazancın, ((i) durumunda) ortaya çıkacak olan güvenlik tehdidinde ya da ((ii) durumunda) ortaya çıkacak olan güvenlik tehdidinden dolayı, sonuçtaki kayba—ki bu, mutlak konumları kadar önemli olabilir—değmeyeceğini düşüneceklerdir. Öyleyse, ilgilendiğimiz örnekler, kolektif eylemin, her bir kişiyi (kendi değerlendirmeleri ışığında) böyle bir eylem olmadığı zamandakinden daha iyi bir duruma getirdiği, ancak, fâillerin, yine de, kolektif olarak hareket etmedikleri örneklerdir.
 - En tanıdık örnek, *tek seferlik mahkûmlar ikilemi*: Bu örnekte, özgün, hâkim bir strateji dengesi (her iki fâil de suçlarını itiraf ediyorlar) söz konusu. Ve bu denge standardın altında bir denge. Herhangi bir tarafın, diğer tarafın seçimi göz önüne alındığında, seçimini değiştirme niyetinde bir dengedir. Diğer tarafın seçimi ne olursa olsun (hâkim bir strateji) her fâilin bir seçim şansının olduğu denge ise hâkim strateji dengesidir. Ve bir denge (her iki tarafın da suçu itiraf etmeyi reddetmeleri halinde) her iki tarafın da daha iyi bir durumda olacağı denge ise standardın altında bir dengedir.
 - Rasyonel fâillerin, her birini daha iyi bir duruma getirecek şekilde koordine olamadığı ikinci bir özgün örnek “itimat sorunu” olarak adlandırılır. Bu örnekte hâkim bir strateji dengemiz yok. Bu durumda, senin kendi payına düşeni yapacağından eminsem verebileceğim en iyi karşılık kendi payıma düşeni yapmaktır (karşılıklılık). Ancak, mevcut koşullar altında senin kendi payına düşeni yapacağından rasyonel temellerde emin olmam mümkün değil. Dolayısıyla, rasyonel olarak işbirliği yapmamayı seçerim. Zira, aldatılmaktan kaynaklı zarar işbirliği yapmaktan kaynaklı zarardan çok daha büyüktür. (Belki, senin işbirliğine girmeyebileceğini düşünerek işbirliği yapmam; ya da senin işbirliği yapmama ihtimalini düşünerek kendimi koruyacağımı düşündüğün için benim işbirliği yapmayacağımı düşünerek senin işbirliğine girmeyeceğini düşünebileceğim için işbirliği yapmam.
 - Şimdi, belli ki, hem tek seferlik Mİ oyunu hem de tek seferlik itimat oyunu oldukça yapay; çünkü bunlar kendisi de “modellenmemiş” daha büyük bir düzene dayanan soyutlamalardır. Öyleyse, Mİ'nin tekrar tekrar oynandığını düşündüğümüzde ne olur? Rasyonel bireyler arasında, karşılıklı fayda edinimine yönelik işbirliğinde hâlâ başarısızlıkla mı karşılaşırız? Buradaki standart yanıt, oyunun ne kadar oynandığı

bilindiğinde, tekrarın bir etkisinin olmadığıdır. Argüman geriye dönük tümevarımla ilerler: Her bir kişi, S raundunda, bu son aşama bir kez kaybetmekle denk düştüğü ölçüde, işbirliğine girmenin irrasyonel olduğunu düşünür. Ancak, böyle olduğunda, S-1’de işbirliği yapmak rasyonel olmaz, zira aslında son aşama budur ve bu şekilde başlangıçtaki aşamaya kadar gidilir. Şimdi, evrensel vazgeçiş için oluşturulan bu geriye dönük tümevarımda rasyonaliteyle ilgili bilginin ortak olduğunun varsayıldığına dikkat edin: Her birimiz, bir diğerinin son aşamada vazgeçeceğini biliriz ve diğeri de benim bunu bildiğimi bilir vs. Bu durumda, son aşama için hazırlanırken vazgeçmemin benim açımdan rasyonel bir davranış olacağını düşünebilirim. Ancak, senin rasyonel olup olmadığını bilmeyebilirim. Rasyonel değilsen, vazgeçip vazgeçmemen benim S-1 raundunda ne yaptığıma (diğer taraf vazgeçene kadar kısasa kısas, taklit ya da işbirliği) bağlı olmayabilir. Bu durumda, son raundda ne yaptığının benim son raunda gelene kadar yaptıklarına bağlı olduğunu (stratejinin ben işbirliği yaptıkça işbirliği yapmak olduğunu) düşündüğümü farzet. Ve farzet ki, tam anlamıyla rasyonel ve son raundda vazgeçmeye hazırken benim rasyonel olmama ihtimalimi göz önünde bulundurduğunu ve eğer S-1’de işbirliğine girersen benim de son aşamada işbirliğine girebileceğimi düşündüğünü varsay. Bu durumda, kusurlu bilgilenme nedeniyle, son raunda kadar diğer oyuncuların rasyonalitesinden emin olmayan rasyonel oyuncuların (oyuncular geleceğe yeterli düzeyde önem verdikleri takdirde) işbirliğine girdiklerini görebiliriz. Öte yandan, tekrara rağmen, en başından itibaren vazgeçme olabilir. Bu durumda ise işbirliğinin her iki taraf için de mümkün ve faydalı olduğu, ancak, gerçekleşmemesinin de ihtimal dahilinde olduğu bir örnekle karşı karşıya kalırız. Ancak, hemen biraz önce de belirttiğim gibi, işbirliği olabilir de.

- Süresiz olarak tekrar edilen Mİ’ye baktığımızda, rasyonalite hakkında ortak bilgiye sahip rasyonel oyuncular arasında bile—kazancın doğasına ve peşin iskontosunun (sabır) oranına bağlı olarak—işbirliği yine gerçekleşebilir. Her raunddaki işbirliği sabırlı oyuncular için bir dengedir; vazgeçme de öyle: Tek seferlik örnekten farklı olarak tek bir denge yoktur. Bu durumda, rasyonel oyuncular (tek seferlik ya da sonlu örneklerdekinin aksine) işbirliği yapmakta kaçınılmaz olarak başarısız olmazlar. Ancak, muhtemelen herkesin kazandığı durumlarda bile işbirliği yapmakta başarısız olabilirler. Fakat rasyonalitenin işbirliği olmayacağı beklentisini dayattığını söylemek yanlış olacaktır.
- Son örneğimiz kolektif iyile alâkalı bir örnek: Belirli bir grupta herhangi biri için temin edildiği takdirde herkesin faydasına olacak bir iyi. Dolayısıyla, bu iyi temin edilebiliyorsa katkıda bulunmasanız da fayda sağlarsınız. Bu durumda, şu koşullar olmadığı takdirde katkıda bulunmazsınız: (1) Söz konusu iyi sizin için yeterince önemliyse ve bu iyiyi, başkalarının katkısı olmadan da (sizi sömürüyorlarsa), kendi başınıza temin etmeye yeterli kapasiteniz varsa; ya da (2) iyinin temini için (diğerlerinin yanında) sizin de katkınıza ihtiyaç duyuluyorsa; diğeri bir ifadeyle, katkınız kayda değer bir fark yaratıyorsa (bu koşulun en akla yatkın olduğu durum sayının az olduğu durumdur); (3) bazıları ya da diğeri herkes katkıda bulunmadıkları halde bizâtihi katkının (katılımın) arzu edilir ya da zorunlu olduğunu düşünüyorsanız; ya da (4) katkınızla (katılımınızla)

nedensel olarak bağlantılı bir maliyetten fayda sağlıyorsanız ya da bu maliyete açıklsanız. Dolayısıyla, buradaki örneklerde hâkimiyete bağlı akıl yürütme işlemez: katkıda bulunmanın rasyonel olup olmaması, çıkarların gücü, katkının görünürlüğü gibi, koşullardaki detaylara bağlıdır.

3. Sendika Örneği: Olson'un teorisiyle Perlman'ın teorisini karşılaştırma

- Açıklanacak olgu ne? İki mesele: (i) Sendikalı işçilerin sayısındaki artış; (ii) Sendikaların, siyasetten ziyade “iş kontrol etme”ye, diğer bir ifadeyle, ücretleri ve çalışma koşullarını korumaya odaklanmaları (bu, ABD'nin istisnai koşullarının bir parçası—ABD'de güçlü bir sosyalist hareketin yokluğu— ki, ABD'deki sendikaların özellikle ekonomistik² nitelikleri de bu istisnailiğin aslî bir unsurunu oluşturur.) Ve buradaki argümana göre sendikalar, ücretler, çalışma koşulları ve yasal haklar şeklinde, kolektif değerleri temin etmektedirler.
- Olson'un teorisi: (i) Nispeten küçük sendikalarla (diğer bir ifadeyle, nitelikli işçilerle) başlar (bunun nedeni nitelikli işçilerin aralarında özel bir dayanışma ruhunun olması değil, söz konusu işçilerin daha küçük iş yerlerinde bulunmalarıdır). Gruplar küçük oldukları için beleşçilerle ilgili endişeler ortadan kalkar (iyinin temini açısından her bir üyenin katkısı önemlidir) ve bizâtihi üyelik fayda sağlayıcıdır (sosyal birimler). (ii) Bu sendikalar, ücretleri rekabet alanından çıkartabilmek (aslında, şirketleri düşük ücret üzerinden rekabetten koruyarak üyelerin ücretlerini korumak), kendilerini grev kırıcılar karşısında korumak, üyelerinin daha geniş emek piyasasında dolaşımını sağlamak, siyasal güç alanlarını (yasama süreciyle ilgili olarak) genişletmek amacıyla genişleme eğilimindedirler. (iii) Bir kez büyüdüklerinde üyelerinin kalmasını sağlamak durumundadırlar ve bunun için de zorunlu sendikacılıkla (sendika bazlı istihdam), grevler esnasında grev gözcülüğü hatları ve diğer cebri korumacılık biçimleri ve seçici haklar (sigorta, ihtilaf önlemleri, kıdem) arasında kurulan bir bileşimi gerektirir. (iv) Fakat daha büyük sendikaların devamını, seçici haklarla, özellikle refah devleti bünyesinde kamusal sigorta programlarıyla sağlamak zordur. (v) Dolayısıyla, rasyonel olarak, kolektif faydaları üyelik maliyetlerini ödemededen almak isteyen ve fakat beleşçiliğe kaçacak olurlarsa hep birlikte kaybedecek olan üyelerinin örgüt içerisinde kalmasını amaçlayan bir örgüt, zorunlu sendikacılığı (sendika bazlı istihdam) bir strateji olarak ön plâna alır. Öyleyse, iş yerindeki ekonomik koşullara ağırlık vermekle sendika bazlı istihdama (zorlama)—işin kontrolüne odaklı sendikacılığın tanımlayıcı özellikleri—ağırlık vermenin bileşimi üyelerinin rasyonel aktörler olduklarının varsayıldığı bir örgütün taleplerini yansıtır.
- Perlman'ın teorisi: (i) İşçilerin (özellikle kol emekçilerinin) kötümser oldukları fikriyle başlar: Zor bulunduğunu varsaydıkları işlerini kaybetmekten korkarlar (“kıtlık bilinci” sergilerler). Dolayısıyla (özellikle,

² *Economistic*: Ekonomik faaliyetlerin doğaları itibariyle siyasetten bağımsız olmaları gereği üzerinden kurulan ve dolayısıyla ekonomik alanı siyasal alandan ayırarak ele alan iktisadi yaklaşıma (ekonomizme) uygun olan (ç.n.).

işin kontrolüne odaklı sendikacılığın geliştiği ABD'deki toplumsal ve tarihsel koşullarla açıklanabilen) daha zengin bir psikolojik varsayımla işe başlarız. (ii) İşlerini kaybetme ihtimali konusunda kötümser oldukları için işlerini ve ücretlerini koruyan örgütlerde bulunmak isterler. Öyleyse, bu argüman hattında işin kontrolüne odaklı sendikacılık, örgütsel bir mecburiyet—rasyonel olduğu varsayılan üyelere tutunma talebi—sonucunda ortaya çıkmaz. Daha ziyade, üyelerin psikolojisinin bir yansımasıdır. (Benzer çizgideki alternatif bir argüman, işçilerin belirli şirketlerdeki işleri bir çeşit mülkiyet hakkı gibi gördükleri ve bu işlerdeki mülkiyet haklarını koruyacak örgütler talep ettikleri yönünde geliştirilebilir.)

4. Olson, Perlman'ın teorisini nasıl eleştiriyor?

- Eleştirinin amacı Perlman'ın tartıştığı olguyu, işçilerin psikolojilerine dayanmak yerine, işçilerin rasyonel fâiller oldukları ve örgütlerin işçileri seçici teşvikler sağlamaları gerektiği varsayımından hareketle, Olson'un daha iyi açıklayabileceğini göstermektir.
- Bir argüman hattı, sendikaların genişledikleri dönemlerle ilgili tarihsel anlatıya dayanır: Bu tür bir genişlemeye tanıklık eden üç büyük dönem vardır ve her bir örnekte emek piyasaları daralmıştır. Bu durum, Olson'u işçilerin kötümserliğine bağlı olarak yapılan açıklamanın hatalı olduğu sonucuna götürür: Emek piyasaları daraldığında işçiler neden kötümser olsunlar? Fakat bu eleştiri yanlış gibi görünüyor. Kötümserlik, işçilerin işlerini kaybetme ihtimalini abarttıkları ve buna karşı daha fazla koruma aradıkları anlamına gelir. Dolayısıyla, emek piyasaları daraldığında sendikalaşırlar; zira, işlerini kaybetme korkusu olmadan örgütlenme gücüne böyle zamanlarda sahip olurlar: Fakat emek piyasaları daraldığında temelde yatan kötümserlik ortadan kalkmayabilir. Bu, kötümserlik temel bir psikolojik hâlse böyle olur. Öyleyse, en çok ihtiyaç duyduklarında ve başarısız olma ihtimalleri yüksek olduğunda değil en güçlü olduklarında ve başarılı olma ihtimalleri yüksek olduğunda örgütlenirler.
- İkinci bir argüman hattı emek talebiyle ilgilidir: Buradaki fikir, işi kaybetme endişesi söz konusu olduğunda, emek talebinin esnekliğinin sıfır olduğunu düşünmedikleri müddetçe, işçilerin ve işçi örgütlerinin yüksek ücret talep etmeleri anlamsızdır. Argüman burada da ikna edici değil. İşçilerin işlerini korumak ve ücretlerde ve çalışma koşullarında iyileştirme elde etmek istediklerini farzedin. Daha az ücreti kabul edebilecek işçiler karşısında işlerini kaybetmekten korkuyorlar. Buna bağlı olarak, sendika, şirketin işe yeni girenlere daha az ödemesine izin vermiyor. Yanı sıra, diğer şirketler maliyetlerde kesintiye gittiklerinde de işlerini kaybetmekten korkuyorlar. Dolayısıyla sanayi genelinde sendikalaşmayı sağlamak istiyorlar ki, bu da ücretleri rekabet alanının dışına çıkartıyor.
- Üçüncü bir nokta sendika toplantılarına katılımı ilgili: Olson düşük katılımın, muhtemelen, işçilerin üyeleri oldukları örgütlere özellikle zaman ayırmadıklarını imlemesi nedeniyle Perlman açısından sorunlu olduğunu ileri sürer. Fakat sendikaları işlerini ve ücretleri koruyan örgütler olarak

görüyorlarsa ve sendikalar yüksek katılım olmadan yollarına devam ediyorlarsa katılım neden olsun? Perlman'ın anlatısı, kendilerini sendikalarla tanımlayan işçiler hakkında değil, işçilerin iş ve ücret koruması taleplerinin etkili fâilleri olan örgütler hakkındadır.

Burada, Perlman'ın görüşünü savunmuyorum. Sadece, Olson'un Perlman karşısında geliştirdiği eleştirinin çok güçlü görünmediğini ve buna paralel olarak işin kontrolüne odaklı sendikacılığın seçici haklar teorisini savununun zayıfladığını ileri sürüyorum.